Nr 352

av herr Molin m. fl.
om ändringar i vallagen, m. m.

Riksdagen antog i slutet av år 1972 en ny vallag att gälla för såväl riksdagsvalen som de kommunala valen. Riksdagsbeslutet kom mindre än ett år före 1973 års allmänna val, vilket medförde en viss tidspress för de organ som hade att administrera de allmänna valen.

De ändringar av vallagen som är påkallade för 1976 års val bör därför göras i god tid innan valförberedelserna påbörjas. Det gäller t. ex. primärkommunernas, landstingens och länsstyrelsernas beslut om valkretsindelning. Det är därför angeläget, att 1974 års riksdag behandlar frågan om nödvändiga ändringar av vallagen.

Ett av syftemålen med den nya vallagen var att effektivisera och förkorta tiden för sammanräkningsförfarandet. Erfarenheterna av 1973 års allmänna val visar att man icke helt lyckades uppnå detta syfte. Det slutliga preliminära valresultatet förelåg således över huvud icke under valnatten, och flera viktiga delresultat tillkännagavs först mycket sent. Flera olika åtgärder bidrog till förseningen av sammanräkningen. Det gäller regeln om att poströsterna under valdagen skulle distribueras till och räknas i vallokalerna. Det gällde vidare bestämmelsen om att man vid den preliminära sammanräkningen i vallokalerna även skulle fördela valsedlarna på listtyp.

Flera olika åtgärder är möjliga i syfte att få till stånd en snabbare preliminär sammanräkning. En möjlighet är givetvis att avsluta röstningen i vallokalerna tidigare. I vissa valdistrikt var antalet röstande mellan kl. 20 och 21 mycket litet. I vissa andra distrikt i storstäderna var antalet något högre, och det kan därför finnas vissa skäl att bibehålla möjligheten till röstning fram till kl. 21. Vi avstår därför från att nu framlägga förslag om ändrade tider för röstning i vallokal.

Möjligheten till poströstning har kraftigt förbättrats under senare år. Bestämmelsen att flertalet poströster skall medtagas i den preliminära sammanräkningen är också enligt vår mening riktig. Det kan däremot starkt ifrågasättas om rätten till poströstning på valdagen skall bibehållas. Då numer icke krävs några särskilda skäl för röstning på posten, kan ju var och en som är osäker om sina möjligheter att rösta på valdagen poströsta dessförinnan. I syfte att underlätta den preliminära sammanräkningen såväl i vallokalerna som av valnämnden föreslår vi därför att poströstningen skall vara avslutad senast kl. 12 dagen före valdagen. Detta föranleder en ändring av vallagens 10 kap. 1 §.

I samma syfte bör vallagens 13 kap. 6 § ändras så att fördelning av valsedlar enligt listtypbeteckning icke skall vara ett obligatoriskt moment vid den preliminära sammanräkningen.

Enligt vallagens andra kapitel ankommer det på den centrala valmyndigheten att fastställa antalet fasta mandat per riksdagsvalkrets. Detta bestäms med hänsyn till antalet *röstberättigade* i respektive krets. Reglerna om indelning i valkretsar för de kommunala valen finns i bl. a. kommunallagen och landstingslagen. I dessa lagar föreskrivs att antalet mandat skall bestämmas med hänsyn till antalet *mantalsskrivna* personer i respektive krets. Flera skäl talar för en ändring i de senare bestämmelserna så att även för de kommunala valen skall gälla att antalet röstberättigade blir avgörande för antalet mandat per krets. Med nu gällande regler kan en röst i en valkrets väga tyngre än en röst i en annan valkrets om andelen icke-röstberättigade i befolkningen är relativt hög i den förstnämnda valkretsen. Kommunallagen (§ 9), landstingslagen (§ 10), kommunallagen för Stockholm (§ 9) samt lagen om antal landstingsmän och valkretsindelmngen i Stockholms län (§ 3) bör ändras i enlighet härmed.

Reglerna om valkretsindelning för val till kommunfullmäktige och landsting har en betydande effekt på valutfallet i vad gäller antal mandat per parti. En genomgång av valresultatet i landstingsvalen 1970 visar att den faktiska spärren för representation i landstingen ligger långt högre än den 4-procentsgräns som föreslogs av kommunalvalskommittén. I vissa landstingsområden krävdes både 1970 och 1973 upp emot 10 procent av rösterna för mandat. Detta är en icke-motiverad effekt av nuvarande regler. Enligt vår mening bör reglerna ändras så att största möjliga rättvisa uppnås mellan partierna också i kommun- och landstingsvalen. Frågan om det kommunala valsystemet har överlämnats till utredningen rörande den kommunala demokratin för övervägande. Det är givetvis angeläget att detta sker snabbt, så att beslut om ändrade regler för valkretsindelningen kan fattas av riksdagen i god tid före 1976 års kommunala val. Utredningen bör därför ges i uppdrag att behandla frågan på sådant sätt att förslag kan föreläggas vårriksdagen 1975.

Konstitutionsutskottet torde ges i uppdrag att utarbeta erforderlig lagtext.

Med anledning av det anförda hemställer vi

1. att vallagens kap. 10 ändras så att poströstning kan ske fram till och med kl. 12 dagen före valdagen.
2. att vallagens kap. 13 ändras så att den preliminära rösträkningen icke skall innefatta fördelning av valsedlarna på listtypbeteckning.
3. att kommunallagen, landstingslagen, kommunallagen för Stockholm samt lagen om antal landstingsmän och valkretsindelningen i Stockholms län ändras så att antalet mandat per valkrets bestämmes med hänsyn till antalet röstberättigade.

4. att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförs om att förslag till ändrat kommunalt valsystem föreläggs vårriksdagen 1975.

Stockholm den 24 januari 1974

BJÖRN MOLIN (fp)

ANDERS JONSSON (fp)
i Mora

KARL ERIK ERIKSSON (fp)
i Arvika

TORKEL LINDAHL (fp)
i Hamburgsund

GOTAB 74 5750 S Stockholm 1974